

*KISS Endre*¹:

A „Gondviselés fia” – Márton Áron püspökké szentelésének néhány előzménye a korabeli erdélyi sajtóban

Abstract. The “Son of Providence” – Some Background to the Episcopal Consecration of Áron Márton in the Transylvanian Press of the Time

The consecration of Áron Márton as bishop was an unusual event in the life of the parish of Cluj-Napoca. His attachment to the parish and the organization of the ecclesiastical infrastructure of Cluj-Napoca led Áron Márton to be consecrated Bishop of Alba Iulia (Gyulafehérvár) on 12 February 1939 in the Church of St Michael in Cluj-Napoca.

Áron Márton’s appointment as bishop was preceded by his appointment as apostolic administrator. He had to take over the governance of the Diocese of Alba Iulia under difficult circumstances, as the Dutch loan was a heavy burden on the parish of St Michael in Cluj-Napoca.

The press releases preceding and accompanying the consecration of a bishop carefully cover the events leading up to, during, and following the consecration.

¹ Egyetemi tanársegéd, Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Római Katolikus Teológiai Kar, Gyulafehérvár; e-mail: kicsikeendre@yahoo.com.

In the first part of my short study, I will focus on some of the interesting press releases that preceded the consecration of Áron Márton as bishop, as well as on the major events of the days immediately preceding the consecration, and then briefly describe the consecration and the receptions and greetings that followed.

Keywords: Áron Márton, episcopal ordination, press, Cluj-Napoca, St Michael parish

Márton Áron püspöki kinevezését apostoli kormányzói megbízása előzte meg – éppen kolozsvári papi munkájának teljében. A holland kölcsön miatt súlyos válságba került kolozsvári Szent Mihály egyházközség anyagi gondjai mellett mint buzgó lelkipásztor nem hanyagolta el a lelkipásztori munkát sem. Mindenképpen nehéz körülmények között kellett vállára vennie a gyulafehérvári egyházmegye kormányzását.²

A püspökszentelést megelőző és kísérő sajtóközlemények Márton Áront a Gondviselés fiának minősítették, és kinevezését úgy ítélték meg, hogy életében elérkezett az a pillanat, amikor magasabbra léphet: „nem a polcok fokozatán, hanem a kötelességteljesítés meredek létráján”.³

Előzmények az erdélyi sajtó tükrében

A püspökszentelést megelőző napokban a *Magyar Lapok* keresztény politikai napilap néhány szép, Gyergyószentmiklóson⁴ történt emléket idéz fel Áron püspökkel kapcsolatban. A beszámolók Márton Áron papi kisugárzásáról, egyszerűségéről és humoráról árulkodnak. Például 1926-ban, az alig ötéves csíkszentdomokosi Szakács

² Ehhez a témához lásd bővebben: MARTON József (2022): Márton Áron püspökségének első éve (1939), In: Marton József: „A püspök”. *Tanulmányok Márton Áronról*. Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó. 70–88.

³ *Magyar Lapok*. 1939. február 12. VIII. 29. 2.

⁴ Márton Áron 1925. július 1-én segédlelkészi és hitoktatói kinevezést kap Gyergyószentmiklósról. Vö. MARTON József (2020): *Márton Áron élete és munkássága. Kronológia (1896–1944)*. Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó. I. 25.

Matild, aki a gyergyószentmiklósi Irgalmas Nővérek zárdájában nevelkedett, megjövedölte, hogy Márton Áronból püspök lesz. A nővérek már akkor figyelmeztették a tisztelendő urat, hogy készüljön a nagy hivatásra. A fiatal káplán tréfával ütötte el a dolgot: „Akkor csak ketten leszünk az egyházmegyében, Orbán Dénes⁵ és én.” 1931-ben Márton Áron mint püspöki udvari káplán és levéltáros elkíséri bérmaútván Mailáth G. Károly megyéspüspök vikáriusát, Zomora Dániel nagyprépostot. Miután a püspök helynöke kíséretével bevonult a templomba, a tömeg izgatottan kíváncsiskodott, mintha még várna valakit. Ekkor, „jó negyedórai késedelem után szerényen, kicsit meghajolva, egyszerű, kopott reverendájában, megérkezik Márton Áron püspöki titkár. Hatalmas zúgás suhant végig a templomon – »Itt van«. Valami boldog megnyugvást sugároz a hatalmas tömeg. Akit várt, megérkezett.”⁶

1933. szeptember 2-án, Gyergyószentmiklóson, az Erdélyi Római Katolikus Népszövetség közgyűlésén *Kiszélesztett iskola*⁷ című előadásával nagy sikert aratott.⁸ Az előadást megelőzően egy pap arra lett figyelmes, hogy az irgalmas nővérek nagy buzgósággal dolgoznak egy reverendán. „Hála Istennek, megérkezett Áron is!” – jegyezte meg a paptestvér. A nővérek megkérdezték: „Találkozott vele?” „Még nem, csak látom a reverendáját.” „Honnan ismert rá?” „Ilyen kopott reverendája az egész egyházmegyében senkinek sincs, csak neki.” A közgyűlésen, neves és közismert szónokok után, Márton Áron emelkedett fel, hogy megtartsa előadását. „Mint orkán zúgott fel a taps. Percekig nem tud szóhoz jutni. Látszik, hogy terhére van a nagy tüntetés.” A beszéd után újra tapsvihar tör ki. Ekkor Pacha Ágoston temesvári püspök képviselője meghatottan csak ennyit mond: „Nem tudtam, hogy ma is támadnak próféták.” Márton Áron fáradhatatlan a munkában és kifogyhatatlan a humorban. Püspöki jelmondatát – *non recuso laborem* – pappá szentelésének első pillanatától élte, és azt szentelésének napján ismertette.⁹

⁵ Orbán Dénes (1906–1986) káplántársa volt Márton Áronnak. Lásd: FERENCZI Sándor (2009): *A gyulafehérvári (erdélyi) főegyházmegye történeti papi névtára*. Budapest – Kolozsvár, Szent István Társulat – Verbum. 360.

⁶ *Magyar Lapok*. 1939. február 16. VIII. 32. 6.

⁷ Az előadás teljes szövegét lásd: MARTON József (szerk.) (2012): *Márton Áron hagyatéka (Nevelés)*. Marosvásárhely, Mentor Kiadó. VIII. 31–38.

⁸ MARTON (2020), 35.

⁹ *Magyar Lapok*. 1939. február 16. VIII. 32. 6.

Ugyancsak püspökké szentelésének előzményei között tartjuk számon Albert Istvánnak,¹⁰ a *Magyar Lapok* kiküldött munkatársának látogatását Márton Áron szüleinél, Csíkszentdomokoson.¹¹ Az újságíró érkezését a helyi plébános, Boga István jelentette be, mert „fajtája egyik dicsérendő erényeinek megfelelően, Ágoston bácsi székelyesen bizalmatlan kissé”, különösen azok iránt, akik aktatáskát szorongatnak a hónuk alatt. Márton Áron szülőházáról és a fogadtatásról így emlékezik vissza a tudósító:

„Módos, magas tetejű, zsendelyes, farkasfogba rakott, patinás fenyőfaépület az ősi ház. Habfehér, csipkével szegett szőttes függöny és mosolygó muskátli árulja el, hogy fiatalasszony van a háznál. Bőrhúzóval járó ravasz székely zár nyitja a kiskaput. Minden ragyog a tisztaságtól. Az épületek rendes, gondos gazdára vallanak. A rácsos tornáccal körülvelt házba kieresztett fedelű, kettős kőlépcsőn tessékel be egyszerű, elfogulatlan szíves székely vendégszeretettel Ágoston bácsi. Korát meghazudtoló frissességgel mutatja az utat a magyar csizmás, fehér harisnyás, fekete mellényes, kabátos, rövidre nyírt ezüstös hajú és bajuszú, közepesnél valamivel alacsonyabb székely házigazda: Erdély püspökének édesapja. A tágas, nagy szobában a csíkszentdomokosi székely viseletnek megfelelő, szőttes ruhában, fáradtarcú, feketeszemű, erős szemöldökű, fekete kendős, öreg székely asszony fogad szíves szóval. Rá hasonlít legjobban az új püspök. Csodálatosan illik, fiatal, jóarcú menyével együtt a háziszőttesekkel, varrottasokkal, eredeti székely bútorokkal berendezett szoba környezetébe. Sokáig betegeskedett. Kilenc ízben szenvedett tüdőgyulladásban, ahogyan mondja. Hozzá tartozói gondosan

¹⁰ Albert István: újságíró, novellista. Bővebben lásd: Albert István (szócikk), In: BALOGH Edgár (szerk.) (1981): *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon I. (A–F)*. Bukarest, Kriterion Könyvkiadó. 38–39.

¹¹ Márton Áron Csíkszentdomokoson született, 1896. augusztus 28-án, szüleinek második gyermekeként. Édesapja: Márton Ágoston római katolikus vallású földműves. Édesanyja: Kurkó Julianna római katolikus vallású háztartásbeli. Vö. MARTON József (2020): *Márton Áron élete és munkássága. Kronológia I. (1896–1944)*. Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó. 17. Életéről részletesebben: SZÖKE János – BARANYI Mária (1990): *Márton Áron életrajza*. Nyíregyháza, szerzői magánkiadás; VIRT László (2002): *Nyitott szívvel. Márton Áron erdélyi püspök élete és eszméi*. Budapest, Teleki László Alapítvány.

ápolták, Ó-év utolsó napján kinevezett püspök fia is meglátogatta. Sokáig ült betegágya mellett imádkozva. *A Jóisten meghallgatta fiam imáját, meggyógyított, talpra segített. De bennem is dolgozott az isteni kegyelem, erővel meg akartam gyógyulni, hogy részt vehessek fiam felszentelési ünnepségein...*¹²

Márton Ágoston így emlékszik vissza fiára: „Nagyon komoly fiú volt Áron gyermekkorában is. Míg társai »cserepeskedtek, helytelenkedtek«, csínyeken törték fejüket, addig Áron szokatlanul, öregesen gondolkodott, és hozzám csatlakozott erdőn, mezőn, őrizte a marhákat, szántott, vetett, kaszált, takart, aratott velünk még a nyári szünetidőben is, pedig világért sem kényszerítettük rá. Nagyon szerette a dolgot.” A választott püspöki jelmondatra így felelt az ősz édesapa:

„Hát ez igazán talál rá! Az elemi iskolában, a gimnáziumban, a teológián, a harctéren, vagy bárhová állította a sors, mindig dolgozott, munkált legjobb tudása szerint. A harctéri szolgálat alól is kivonhatta volna magát, de nem tette. Végigküzdötte a világháborút, és amikor tisztként visszatért, éppen úgy dolgozott, miként elhagyta. Olyan jó gyermek volt, hogy nem igen akartam figyelmeztetni, hogy neki magasabb céljai is lehetnek. Ritkán említette, hogy jó lenne befejezni a teológiát és aztán valahol, közelünkben, megyéspap lenni. Ez volt minden szülővágyunk. Nincs is szebb beteljesült álma egy székely katolikus szülőnek, mint mikor fia Isten szolgálatára adja magát, vezetője lehet véreinek, községének és tekintélyével megbecsülést szerez nemcsak a családnak, hanem egész fajtájának. Egyszer aztán mintegy két év múlva még jobban elkomolyodott. Láttuk rajta, hogy valami nagy elhatározás előtt áll. Nem kérdeztünk semmit, de sejtettük, hogy a jó Isten munkál a lelkében. Úgy is lett. Egyik őszen éppen nálunk csépett a gép. Áron is elől járt a munkában. Egyszer aztán abbahagyta a munkát, bejött a szobába, megmosakodott, és közölte velünk, hogy elutazik Mailáth akkori püspök úrhoz, és tovább kívánja folytatni a teológiát. Három nap múlva már örömmel közölte, hogy Mailáth püspök úr szívesen fogadta, és gondjaiba vette. Áldott jó embere is volt Áronnak mindig. Áronnak minket is be kellett mutatnia neki.

¹² *Magyar Lapok*. 1939. február 12. VIII. 29. 9.

Egyszer a vasútállomáson fogadott átutaztában. Hogy mit éreztünk mi, szülők lelkünkben Áron isteni elhivatása fölött? Annál egyszerűbb emberek vagyunk, hogy azt szóval ki tudnók fejezni. A hála, köszönet és boldogság mindig könnyet csal szemünkbe.”

Az édesanya ezalatt szótlánul tett-vett a lakásban, majd bort hozott és leült az asztaltól szerény távolságra. „Amikor Áron püspöki kinevezésére gondolok, mindig csak az van az eszemben, álomországban járok, és mindig harmatos a szemem az örömkönnyeiktől. Engedelmes, jó gyermek volt mindig, csak éppen vígabbnak kellett volna lennie, gyermekesebbnek.”¹³ Márton Áron mindvégig gyermeki szeretettel ragaszkodott szüleihez és szülőfalujához; édesanyjának és édesapjának fényképét az íróasztalán tartotta. Ebből a családi fészekből hozta sziklaszilárd katolikus hitét és a halálos szerelmet népe és az emberek iránt.¹⁴

*

A püspökszentelést megelőző nap is mozgalmas volt. Ekkor szerveződött újjá a Katolikus Akadémia¹⁵ Pázmány Péter Társaság néven. A Társaság szombaton irodalmi estet tartott a piarista főgimnázium dísztermében, melyet a Marianum énekkara nyitott meg. Dr. Pakocs Károly szatmári kanonok, nagybányai plébános ünnepi beszédében Márton Áront, az új püspököt, irodalomszerető és -művelő embernek mutatta be. Kiss Jenő költő ezen az estén szavalta el a későbbiek során oly sokat idézett versét: *Márton Áron*.¹⁶ Bíró Vencel piarista történész, aki súlyos betegsége miatt nem vehetett részt az irodalmi esten, tanulmányt küldött az erdélyi székely püspökökről és működésükről, melyet Reischel Artúr piarista tanár olvasott fel. Eröss Alfréd teológiai tanár és papköltő a székelyekről szóló verseit szavalta. Gyárfás Elemér szenátor, a Pázmány Péter Társaság alelnöke Pázmány Péter személyiségéről tartott imponáló előadást. Az est különlegessége,

¹³ ALBERT István (1939): Látogatás Márton Áron püspök szülőfalujában, szüleinél. In: *Magyar Lapok*. 1939. február 12. VIII. 29. 9.

¹⁴ Márton Áron beszéde a képviselőtestület közgyűlésén 1938. szeptember 29-én, in: MARTON József (szerk.) (2009): *Márton Áron hagyatéka (Papság)*. Marosvásárhely, Mentor Kiadó. V. 70.

¹⁵ A Katolikus Akadémia 1929-ben Nagyváradon alakult, Karácsonyi János c. püspök vezetésével.

¹⁶ Kiss Jenő költő, műfordító, *Márton Áron* c. verse megjelent itt: *Erdélyi Iskola*. 1938/39. VI. 371.

hogy a vendégek első soraiban foglaltak helyet Márton Áron szülei és fiútestvérei. A Pázmány Péter Társaság tagjai az *Apostol* kiadásában elkészítették a *Szentelik a püspököt* című emlékfüzetet, melyet a piarista főgimnázium dísztermének bejáratánál osztogattak. Az ünnepi előadás után a Katolikus Kör termében leleplezték az új püspök arcképét.¹⁷ A vidékről érkező vendégek fogadására és elhelyezésére nagy gondot fordított a szervezőbizottság. A Katolikus Kör a vidéki vendégek számára ismerkedési vacsorát szervezett. „Fontosnak tartjuk, hogy Kolozsvár katolikus társadalma a vidékről érkezőkkel szemben a katolikus testvéri együttérzésben jó példát mutasson.” A fogadás egyben tisztelgés az új főpásztor, Márton Áron előtt, aki a Katolikus Kör tiszteletbeli elnöke.¹⁸

Márton Áron püspökké szenteléséről

Az 1938. december 24-én kinevezett Márton Áron püspök szentelésének helyéül a kolozsvári Szent Mihály templomot választotta (ahol három hónappal azelőtt plébánosnak iktatták be), és szentelésének időpontjául 1939. február 12-ét jelölte meg.¹⁹ 1939. február 12-én, vasárnap, a püspökszentelés napján a Szent Mihály templom bejárata előtti téren már reggel nyolc órakor gyülekeztek a hívek. A belépőjeggyel rendelkező meghívottak fél kilenckor elfoglalták a Szent Mihály templomban kijelölt helyeiket. A szentély második padsorában foglaltak helyet Márton Áron püspök szülei. Az egyházmegyéből érkezetteknek 624 ülőhelyet, a kolozsvári híveknek 200 ülőhelyet, valamint 2000 állóhelyet biztosítottak a templomban. A szentelésen több mint kétszáz pap vett részt, a brádi *Domus Historia* szerint négyszázan.²⁰ A latin nyelvű pápai bullát dr. Troján Károly teológiai tanár olvasta fel. Az apostoli kinevezőlevél felolvasása után a vallásügyi miniszter megbízottja a szentelő nuncius elé járult, és bejelentette, hogy ehhez

¹⁷ HEGYI Endre (1939): Fölszentelték Márton Áron püspököt, In: *Szentelik a püspököt*. Az *Apostol* katolikus folyóirat különkiadása. Kolozsvár. 13–16.; MARTON József (2013): Márton Áron Episcopul Ardealului, In: *Márton Áron. Un episcop catolic pe calea crucii*. Cluj-Napoca, Verbum. 16–17.

¹⁸ *Magyar Lapok*. 1939. február 9. VIII. 26. 4.

¹⁹ KISS Endre (2020): Márton Áron miért Kolozsváron szenteltette magát püspökké? In: *Studia Theologica Transylvaniensia*. 23. 1. 25.

²⁰ Lásd Boicai Historia Domus, 1939. évből.

a püspöki kinevezéshez az állam részéről a király is hozzájárult. A gyulafehérvári papnevelde növendékei és a Mailáth főgimnázium énekkara a szentélyben dr. Faragó Ferenc vezetésével tették szebbé a szentelési szentmisét.²¹ A Szent Mihály templomi énekkar, valamint a Báthory–Apor szeminárium egyetemi hallgatóinak kórusa Domokos Pál Péter tanár vezetésével a kóruson foglaltak helyet és kapcsolódtak bele a liturgiába. Andrea Cassulo bukaresti nuncius végezte a szentelést Pacha Ágoston²² temesvári és Fiedler István szatmár–nagyváradai és Robu Mihály jászvásári püspök segédletével. A felszentelt új püspök, Márton Áron celebrálta tovább a szentmisét. Az áldásosztáskor először idős szüleit áldotta meg, és megcsókolta kezeiket. Az ünnepség végén latin nyelven köszönetet mondott Andrea Cassulo bukaresti nunciusnak és a társszentelő püspököknek. „Neked, kegyelmes Atya, akiben a Szentszék képviselőjét tiszteljük, aki szokásos jószággal engem annyi szeretettel iktattál be, lelkem mélyéből kívánok köszönetet mondani. Fogadd ezért fiad erős ígéretét, hogy erőmet és életemet az evangéliumnak és testvéreimnek akarom szentelni.”

Az új püspököt az egyházi és világi méltóságok és egyesületek részéről a kolozsvári plébánia nagytermében üdvözölték: a kormány részéről Moise Jenciu kultuszminiszteri vezérfelügyelő, a Szamos tartomány nevében dr. Tătaru Coriolan királyi helytartó, Bornemisa Sebastian, Kolozsvár polgármestere, dr. Stanca Sebastian görögkeleti kolozsvári püspöki vikárius, dr. Iuliu Hossu görögkatolikus püspök, Vásárhelyi János

²¹ Márton Áron szentelése után 10 napra a kispapok gratulációjára válaszolva: „Köszönöm nektek a sorokat, külön köszönöm a munkátokat, fáradságtokat, amellyel emeltétek felszentelésem fényét.” Lásd: MÁRTON Áron (2020): Köszönet a gyulafehérvári kispapoknak, In: Marton József (szerk.): *Márton Áron hagyatéka (Levelek-1)*. Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó. XX. 101–102.

²² MARTON József (2023): Márton Áron kapcsolata Pacha Ágoston temesvári püspökkel, In: Marton József: *Az Úr feddhetetlen szolgája. Márton Áron püspök küzdelmei és segítőtársai*. Budapest, Szent István Társulat. 27.: „Pacha Ágoston és Márton Áron között igen szoros és baráti kapcsolat alakult ki. A politikai és társadalmi körülmények alakulása nagyban erősítették kettejük jó viszonyát. Főpásztori szolgálatuk közös esztendeit 1940–1944 között a háború és abban a Ion Antonescu-féle katonai diktatúra nehezítette meg. Azt követően a kommunista rezsim vallásellenes erőinek kibontakozásakor együtt védték egyházuk ügyét, egészen börtönbe jutásukig.”

református püspök, dr. Varga Béla unitárius püspök, Alberti Richárd kolozsvári lutheránus főlelkész, Glasner Akiba és dr. Moshe Carmilly-Weinberger főrabbi, Anton Durcovici bukaresti általános helynök, báró Bothmer Károly magyar konzul, dr. Boga Alajos az egyházmegyei tantestület nevében, Sulyok István az újságírók részéről, dr. Gyárfás Elemér, az Egyházmegyei Tanács elnöke. Gyárfás Elemér többek között a következőket mondta: „A Gondviselés kegyelme eddig megóvott a nehéz küzdelemben az elbukástól, s most Nagyméltóságod személyében olyan harcedzett, tetterős, fiatal vezért állított élünkre, kinek szívére mindaz, ami nekünk drága, s akinek nem kell pártfogásába ajánlanunk féltett értékeinket, mert lelkével tudja és szívével érzi, hogy mindez a saját kincse.”²³ Márton Áron 1931. november 19-én a Római Katolikus Státus gyűlésén találkozott először Gyárfás Elemérrel. Barátságuk és kölcsönös nagyrabecsülésük viszonylag rövid ideig, Gyárfás haláláig, mindössze hét évig tartott: 1938–1945 között.²⁴

A gyulafehérvári káptalan és papság nevében Balázs Ferenc prelátnak, a magyar újságírók nevében dr. Sulyok István, a Katolikus Népszövetség nevében dr. Betegh Miklós, az egyházmegyei tanárok és tanítók nevében Anghi Dénes igazgató, a Katolikus Nőszövetség nevében Veress Marianne szociális nővér, az egyházközség nevében Veress Ernő helyettes plébános mondott beszédet.²⁵

Boga István, Csíkszentdomokos plébánosa is köszöntötte Márton Áront. Szülőfalujának ajándékát nyújtotta át, mely a püspök szülőházának és udvarának kicsinyített mása, székely bicskával kifaragva.²⁶ Márton Áron „[k]önnybe borult szemmel nézte pillanatig a szülőház kicsiny mását. Bizonyára átviharzott lelkében: mi minden történt vele a Gondviselés csodálatos útjain azóta, hogy 43 év előtt megpillantotta ebben

²³ Gyárfás Elemér világi elnök üdvözlő beszéde Márton Áron püspökhöz felszentelése alkalmából. In: *Csíki Lapok* 1939. február 12. 7. 1.

²⁴ Ehhez a témához lásd bővebben: MARTON József (2016): Gyárfás Elemér kapcsolata Márton Áron püspökkel, In: Holló László (szerk.): *Gyárfás Elemér a „civil püspök”*. Budapest – Kolozsvár, Szent István Társulat – Verbum. 132–147.

²⁵ *Magyar Lapok*. 1939. február 14. VIII. 30. 4. Lásd még: DOMOKOS Pál Péter (1989): *Rendületlenül. Márton Áron Erdély püspöke*. Szeged, Eötvös Kiadó – Szent Gellért Egyházi Kiadó. 139–142.

²⁶ PAÁL Árpád (1939): Vasárnap délelőtt megtörtént Márton Áron erdélyi püspökké szentelése, In: *Magyar Lapok*, 1939. február 14. VIII. 30. 1–4. Lásd még: DOMOKOS (1989), 137–144.

a kis székely házban a csíki hegyek mögül előbukkanó napot.”²⁷ Szüleinek háza sem kívülről, sem belülről nem változott meg, még püspökké szentelése után sem. Néhány hónap múlva Márton Áron kolozsvári barátai, Vámszer Géza és Venczel József a falusi házakban szokásos félhomályban levő betegágyon, huzat nélküli csergével takarózva találták haldokló édesanyját. „A fehérvári összeköttetést csupán egy Rózsamáli felírású, püspöki pincéből származó butélia mutatta, amit a püspök hozott beteg anyjának.”²⁸

A plébánia fogadótermében történt üdvözlések után Márton Áron szólalt fel. Érdemes a beszédét egészében közölni:

„Vallom és hirdetem, hogy vannak olyan igazságok, amelyeknek alapján minden igaz embernek találkozniuk kell. Ahogy Erdély földjén a hegyek völgyekkel, a mezők erdőkkel, hófödte bércek a síksággal váltakoznak, éppen úgy váltakoznak a népek Erdély földjén, ahol három nyelven beszélnek és 6-7 féle szertartás szerint imádják Istent, de van a krisztusi evangéliumnak ereje, amely hozzásegít ahhoz, hogy a különféle ellentétek összhangba[n] olvadjanak fel, és a testvéri együttműködés útját egyengessék. Ígérem, püspökkészítésemnek ezen a felejthetetlen ünnepnapján, hogy ezekkel a történelmi adottságokkal számot vetek, amint azt a múltban is tettem, a sorsközösségnek ezt a szavát megfogadom, és az együtt haladás útját egyengetem. Minden küzdő emberben testvéremet akarom látni, és amennyire segítségükre tudok lenni, leszek, és terhüket vállaimra venni igyekszem. Papjaim munkásságukat ajánlották fel, engedelmességet ígértek, amelyet szükséges is lesz, hogy igénybe vegyek. De meg kell itt vallanom, hogy milyen nehéz feladat parancsolni, engedelmességet igénybe venni, és mennyivel könnyebb a parancsot végrehajtani, mint a tennivalókat felmérni, terveket készíteni és azok végrehajtására a felelős parancsot kiadni. [Ezeknél a megrázó szavaknál könnybe lábadtak szemei, majd elcsukló hangon így folytatta:] Ha az Úristen azt akarta, hogy ezt a nehéz terhet én vegyem a vállamra, máától kezdve zúgolódás nélkül hordozom azt, lelkiismeretesen engedelmeskedem ennek az isteni parancsnak, a gondok elől nem

²⁷ P. JÁNOSSY Béla (1939): Püspökszentelés Kolozsvárt, In: *A Hírnök*. XXXVI. 2. 54–55.

²⁸ Venczel József feljegyzése. In: Márton Áron Múzeum (MÁM), Gyulafehérvár VI. 22/h. 3. d. 104. dos. 2. sz. 4.

futok meg. Amit Isten keresztként vállamra rakott, ha vérző térdekkel is, vinni akarom, vinni fogom. Kérem paptársaimat, hogy kövessenek engem ezen a golgotás úton. Ezt kívánom tőlük. A tanárokhoz és tanítókhoz az az üzenetem, hogy munkájukban – nem félek ettől a kijelentéstől – esett népünk felemelését, hitünknek a sodrásos történelmi időkben való szilárd megkötését kívánom tőlük és a kétségbeesés szélére sodort közösség lelkének reménnyel és bizakodással való megtöltését, a nép műveltségének fokozását és az erkölcsi alap erőteljes tudatosítását. Ezért a nemzetmentő munkáért csak köszönet és ima tud lenni részünkről a fizetség. Az egyházmegyei tanács üdvözlésére az a válaszom, hogy a múlt megszentelt és jónak bizonyult hagyományait megbecsülöm és továbbfejlesztem. A Népszövetséggel együtt dolgoztam, ismerem célkitűzéseit, és segítségére leszek a megsemmisítésére törő törekvésekkel szemben. A Nőszövetségnek munkáját nagyra értékelem. Tagjainak ösztönössége, gyöngédsége, összhangzatosan egészíti ki a férfiak munkáját. A kolozsvári Szent Mihály egyházközség vezetésének átvétele hozta meg fejemre az első ősz hajszálakat. Sokat dolgoztam, éjszakákat nem aludtam, hogy az egyházközség súlyos helyzetén tehetségem szerint javítsak. Arra kérem az egyházközség tagjait, hogy ne felejtse el, amint én sem feledkezem meg soha a vállvetett munkában megszilárdult összetartozásunkról. Ez az udvar és ház, melynek kicsinyített mását szülőfalum népe elhozta ide, nem az én szülőházam. Édesapám építette azt később, de ebben az udvarban nőttem fel, itt hallottam először, hogy vannak emberek, kiknek fáj az élet, de azt is, hogy az emberek felett van az Isten, aki részükre törvényt adott, és ezeknek a törvényeknek az útján kell járni. Ezen a szent napon szülőfalumra, egyházmegyéim minden népére szabadjon azt a szent fogadalmat tenni, hogy fajtámnak szívósságát, kiállását a magam erényének akarom tekinteni, sorsát vállalni akarom. Az Isten hivatást adott nekem, és én életem ennek a hivatásnak szentelem, és jó népemért becsületesen dolgozom. Búcsúzólul töletek is csak azt kérem: imádkozzatok értem!”²⁹

²⁹ Erdély új püspökének első szózata. In: *Magyar Lapok*. 1939. február 15. VIII. 31. 3. HEGYI (1939), 15–16.

Az ünnepi ebédet a Marianum Intézetben szervezték meg. A főasztalnál a püspökkel szemben idős szülei foglaltak helyet. „Alig lehet jellemezni a ragyogó tisztaságot, a kifogástalan rendet, a finom, csendes, pontos felszolgálat, a páratlan kedvességet és nagyszerű menüt, amelyek együttvéve valóban emlékeztetése tettek ezt a szokványostól teljesen eltérő és nagyszerű közébedet. A Marianum kedves nővérei és felszolgáló derék növendékei is boldogok lehetnek: intézetük pompás hírnevét újból 330 lelkes ember vitte szét.”³⁰ Veress Mária, aki akkor negyedéves marianumi gimnazista diák volt, 93 éves korában így emlékezett vissza a szentelésre és Márton Áron püspökre:

„Az Úristennek nem tudok eléggé hálás lenni, hogy megköszönjem azt a kegyelmet, amelyben részesített, személyesen is találkozhattam Márton Áron püspök úrral. Az első találkozásom ezelőtt 77 évvel történt. A Marianumban voltam IV. éves gimnazista, az internátusban laktam. A püspökszentelés napján ott volt az ebéd a vendégekkel együtt. Az asztalterítés három teremben történt. A termeket nagy nyitott szárnyasajtók kötötték össze. Soha nem felejttem el a nagy püspökünk megjelenését. Tekintélyt parancsoló alakja és beszéde ellentétben állott szelíd nézésével és hangjával. Minket, diáklányokat már a megjelenése is lenyűgözött. Amikor felszolgáltuk az ebédet, ott nem volt szónoklat csak az egymás mellett ülők beszélgettek. Csodáltuk, hogy mennyire tiszteli és szereti szüleit, különösen édesanyját. Már plébánosként is bejött a Marianumba és szentmisét mutatott be, utána azt mondta: »olyan szépen énekeltek, hogy szinte belevétem a szentmisébe.« A harmadik személyes találkozásom Vámosgálfalván történt, akkor az a község Romániához tartozott, és ő Gyulafehérvárt lakott. Az akkor hallott szavaira ma is szeretettel emlékszem: A megtartó családi vagy akár országos környezetből kiszakítva is mindig kiálljunk hitünk mellett, hogy soha ne veszítsük el azt. Gondolva az akkor is elhangzott útmutatásaira, mai napig is imáimba foglalom nevét, és kérem közbejárását, hogy az Úr Jézus Krisztus maradjon mellettem és drága családom mellett. Ezekre a fent leírt találkozásokra ma, 93 évesen is tisztán és nagy-nagy szeretettel emlékszem.”³¹

³⁰ Venczel József feljegyzése. In: MÁM VI. 22/h. 3. d. 104. dos. 2. sz. 4.

³¹ Veress Mária (szül. 1923. jún. 11.) mint volt marianista diák személyesen számolt be 2016 májusának első péntekén Márton Áron püspökkel való találkozásairól.

A Kolozsváron született Poszler György irodalomtörténész, aki mindössze nyolcéves volt Márton Áron szentelésekor, így vall: „Nem élhettem a világában. De boldog vagyok, hogy találkozhattam vele. Gyerekként, amikor püspökké szentelték. És kiskamaszként, amikor bérmálkoztam, és amikor beszédét hallgattam... Beszédeinek logikáját kőbe vésni és tanítani kellene, hogy felnövő nemzedékek a jövőre készüljenek belőle.”³²

A gyulafehérvári egyházmegye reményekkel tekintett új püspökére, akit az akaraterős „saját lábán haladó gondolkodás és cselekvés”, higgadt megfontoltság és okosság jellemezte.

Nemcsak Erdély katolikus hívei, hanem a protestáns egyházak püspökei és hívei is nagy tisztelettel és reménnyel tekintettek Márton Áronra. Az új főpásztort köszöntő levelek közül figyelemre méltó az *Új Cimbora* főszerkesztőjének, az unitárius vallású Ferenczyné László Marcellának a köszöntője:

„Kegyelmes Uram, felszentelésének felemelő szép ünnepélye alkalmából az ünneplők sorába állnak az Új Cimbora kis olvasói is, az erdélyi magyar gyermekek, s kívánják, hogy Kegyelmességedben a székely püspököt, az igaz magyart minden kegyelmével árássa el a jó Isten. A magyar gyermekek, ha nem ismerik még fel ma ésszel, hogy mit jelent Márton Áronnak, a püspöknek élő valósága, de hallják a családban, hallják a nagyoktól, hogy – 'hála Istennek, végre jó magyar püspökünk van. Mégis csak más lesz az ő keze alatt a nép sorsa is.' A gyermek hallja ezeket a megjegyzéseket, és nem felejt el. S a lelkükben keletkezett jó érzés áthullámszik hozzánk is, nagyokhoz. Mi már tudjuk, hogy mit jelent az, hogy Márton Áron lett Erdély püspöke... Mi, Erdély magyarjai, úgy tekintünk most Kegyelmességedben drága vérünkre, a székely püspökre, aki füledt és áporodott levegőjű magyar életünkbe új szint, frissességet, új életet hoz majd. - S most, hogy ünnepel egész Erdély magyarsága, valláskülönbség nélkül, az ünneplők közé felsorakoznak az erdélyi magyar gyermekek is, a kis cimborák, Bukovinából, Konstancából, Bräilából, Bukarestből és szerte Erdélyből, ahová csak jár ez a kis magyar újság... s kéri, hogy felkent tisztségében se felejtkezzék meg róluk. Hajoljon le hozzájuk az eddigi szeretetével, s legyen patrónusuk, legyen ezután is jó barátjuk.”³³

³² POSZLER György (2016): *Az erdélyi magyarság száz évéről*. Kolozsvár, Korunk – Komp-Press. 23–24.

³³ GYULAFEHÉRVÁRI ÉRSEKI LEVÉLTÁR: Num. 250–1939.

Márton Áron mint kolozsvári plébános és apostoli kormányzó mindezeket már tettekkel bizonyította. Ezekkel a „nem gyakori emberi erényekkel” vette át egyházmegyéjének vezetését. A székely katolikus nép rég óhajtott vágya teljesült. Márton Áron, akárcsak nagy püspök elődei, „az egyházmegye valamennyi hívójének egyformán, megkülönböztetés nélkül kíván főpásztora, püspöke lenni”, egyelőre úgy, hogy kolozsvári plébános is marad.³⁴

Irodalomjegyzék:

GYULAFEHÉRVÁRI ÉRSEKI LEVÉLTÁR

DOMUS HISTORIA BRADIENSIS

ALBERT István (1939): Látogatás Márton Áron püspök szülőfalujában, szüleinél. In: *Magyar Lapok*. VIII. 29. 9.

BALOGH Edgár (szerk.) (1981): *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon I. (A–F)*. Bukarest, Kriterion Könyvkiadó. 38–39.

DOMOKOS Pál Péter (1989): *Rendületlenül. Márton Áron Erdély püspöke*. Szeged, Eötvös Kiadó – Szent Gellért Egyházi Kiadó.

FERENCZI Sándor (2009): *A gyulafehérvári (erdélyi) főegyházmegye történeti papi névtára*. Budapest – Kolozsvár, Szent István Társulat – Verbum.

Gyárfás Elemér világi elnök üdvözlő beszéde Márton Áron püspökhöz felszentelése alkalmából. In: *Csiki Lapok*. 1939. február 12. 7. 1.

HEGYI Endre (1939): Fölszentelték Márton Áron püspököt, In: *Szentelik a püspököt*. Kolozsvár, Az Apostol különkiadása. 1939. február 12. 13–16.

KISS Endre (2020): Márton Áron miért Kolozsváron szenteltette magát püspökké? In: *Studia Theologica Transsylvaniensia*. 23. 25–34.

Márton Áron. Un episcop catolic pe calea crucii. A Keresztény Szó különkiadása (2013). Kolozsvár, Verbum.

MARTON József (szerk.) (2009): *Márton Áron hagyatéka V. (Papság)*. Marosvásárhely, Mentor Kiadó.

(szerk.) (2012): *Márton Áron hagyatéka VIII. (Nevelés)*. Marosvásárhely, Mentor Kiadó.

(2016): Gyárfás Elemér kapcsolata Márton Áron püspökkel, In: Holló László (szerk.): *Gyárfás Elemér a „civil püspök”*. Budapest – Kolozsvár, Szent István Társulat. 132–147.

³⁴ TREFÁN Leonárd (1939): Az új püspök, In: *A Hírnök*. XXXVI. 1. 3–4.

- (szerk.) (2020): *Márton Áron hagyatéka 20. kt. (Levelek-1)*. Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó.
- (2020): *Márton Áron élete és munkássága. Kronológia I. (1896–1944)*. Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó.
- (2022): *„A püspök”. Tanulmányok Márton Áronról*. Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó.
- (2023): Márton Áron kapcsolata Pacha Ágoston temesvári püspökkel, In: Marton József: *Az Úr feddhetetlen szolgálója. Márton Áron püspök küzdelmei és segítőtársai*. Budapest, Szent István Társulat. 27–37.
- P. JÁNOSSY Béla (1939): Püspökszentelés Kolozsvárt, In: *A Hírnök*. XXXVI. 2. 54–55.
- PAÁL Árpád (1939): Vasárnap délelőtt megtörtént Márton Áron erdélyi püspökké szentelése, In: *Magyar Lapok*. VIII. 30.
- POSZLER György (2016): *Az erdélyi magyarság száz évéről*. Kolozsvár, Korunk – Komp-Press.
- TREFÁN Leonárd (1939): Az új püspök, In: *A Hírnök*. XXXVI. 1. 3–4.
- Venczel József feljegyzése, In: Márton Áron Múzeum (MÁM), Gyulafehérvár, VI. 22/h. 3. d. 104. dos. 2. sz. 4.